JYX JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Ehrlén, Veera

Title: Digitalisaatio muuttaa vapaa-ajan liikuntaa

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © 2022 Liikuntatieteellinen seura

Rights: In Copyright

Rights url: http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en

Please cite the original version:

Ehrlén, V. (2022). Digitalisaatio muuttaa vapaa-ajan liikuntaa. Liikunta ja tiede, 59(4), 65-67.

VEERA EHRLÉN
tutkijatohtori
Kieli- ja viestintätieteiden laitos,
Jyväskylän yliopisto
veera.ehrlen@jyu.fi

Digitalisaatio muuttaa vapaa-ajan liikuntaa

Digitalisaatio eriyttää, yksilöllistää ja kaupallistaa liikuntakulttuuria, tukee kevyiden yhteisöjen muodostumista ja vauhdittaa liikunnan institutionaalista muutosta.

Kuva: Antero Aaltonen

LIIKUNTAA JOSSAKIN MÄÄRIN HARRASTAVIEN 20–64-vuotiaiden suomalaisten määrä on kahdessa vuosikymmenessä noussut 70 prosentista 80 prosenttiin (Tilastokeskus 2018). Suomessa on noin 2,7 miljoonaa aikuista vapaa-ajan liikkujaa. Liikunnan suosio on kasvanut Suomessa ja muissa Pohjoismaissa rinnakkain digimedian ja teknologioiden kehityksen kanssa (ks. Frandsen 2020). Digimediakäytänteistä on tullut yhä tiiviimpi osa fyysistä aktiivisuutta. Älypuhelimet ja -kellot, aktiivisuusrannekkeet ja puettava teknologia tarjoavat mahdollisuuksia urheilumediatuotteiden tallentamiseen ja jakamiseen liikuntasuoritusten yhteydessä.

Digitalisaatio on luonut uusia mahdollisuuksia sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja kiinnostuspohjaisten verkostojen ja yhteisöjen muodostumiseen. Huomattava osa sosiaalisesta vuorovaikutuksesta toteutuu 2020-luvun alussa verkossa keskusteluina, kuvina, videoina, tykkäyksinä ja kommentteina. Liikunnan verkkosisältöjä luovat niin liikuntajärjestöt kuin yksityishenkilöt valtamediasta, kattojärjestöistä ja seuroista aina yksittäisiin palveluntarjoajiin, toimittajiin, huippu-urheilijoihin ja vapaa-ajan liikkujiin. Koronapandemian myötä liikuntapalvelujen tarjonta verkossa on monipuolistunut ja vertaistukea harrastamiseen on saatavilla enemmän. Vapaa-ajan liikuntaharrastukseen voikin liittyä monia sosiaalisia elementtejä, vaikka liikuntasuoritus itsessään ei olisi sosiaalinen tapahtuma.

Digitalisaatio eriyttää, kaupallistaa ja yksilöllistää

Liikunnan järjestäytyminen on viimeisimmän 30 vuoden aikana kokenut murroksen, kun Suomesta on tullut urbaanimpi, moniarvoisempi, yksilöllisempi ja markkinavetoisempi yhteiskunta. Liikuntajärjestöt ovat joutuneet siirtämään toimintaansa kysyntään perustuvasta tarjonnan kehittämiseen, ja samanaikaisesti lajit joutuvat kilpailemaan entistä enemmän mediahuomiosta (Koski 2012). Digitalisaatio on vahvistanut muutosta pakottaen järjestöjä monipuolistumaan. Organisaation koko, resurssit, prioriteetit ja ulkoiset toimijat ovat muokanneet liikuntajärjestöjen sisäisiä rakenteita ja vieneet järjestöjä eriäviin suuntiin (Frandsen 2020).

Eriytyminen tarkoittaa paitsi liikuntajärjestöjen myös yksittäisten liikkujien tavoitteiden, motivaatioiden ja toi-

mintojen monipuolistumista ja haarautumista (Itkonen 1996; Pfister 2006). Tämä näkyy uusissa toiminnan ja järjestäytymisen muodoissa, kuten myös lajikirjossa ja medioiden uudenlaisena hyödyntämisenä. Eriytyminen ilmentyy myös uusissa aktiviteeteissä, jotka poikivat erilaisia ryhmittymiä ja alakulttuureita eri lajeissa. Suomessa valtionapua saavien lajiliittojen jäsenseurojen määrä on viimeisimmän 30 vuoden aikana kaksinkertaistunut, ja valtaosa vuoden 2010 jälkeen rekisteröidyistä liikunta- ja urheiluseuroista on erikoistunut yhteen lajiin (Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus 2021). Tämä kertoo osaltaan liikunnan alakulttuurien sisäisestä eriytymisestä.

Digitalisaatio kiihdyttää liikuntakulttuurin eriytymistä. Ennen liikunnan harrastajat suhteuttivat toimintansa ympäristön ja kulttuurin asettamiin mahdollisuuksiin ja rajoituksiin. 2020-luvun liikkujat kuluttavat, tuottavat ja jakavat liikuntaan liittyvää tietoa, viihdettä ja kokemuksia eri medioiden ja teknologioiden avulla. Digialustoilla saman lajin harrastajat voivat löytää toisensa ja vaihtaa tietoa ja elämyksiä ilman alueellisia rajoituksia. Liikkujat kuluttavat globaaleja mediasisältöjä ja soveltavat niitä paikallisesti jokapäiväisessä harjoittelussaan. Samaan aikaan he jakavat paikallisia esimerkkejä ja variaatiota liikunnallisista käytänteistä maailmanlaajuisesti ja edistävät siten koko liikuntakulttuurin eriytymistä.

Digitalisaatio tukee kevyiden liikuntayhteisöjen muodostumista.

Liikuntakulttuurin eriytyminen liittyy läheisesti kaupallistumiseen ja yksilöllistymiseen. Kaupalliset digialustat ja teknologiat auttavat yksittäisiä liikkujia jäsentämään ja järjestämään päivittäisiä harjoitusrutiineja yksilöllisten tarpeidensa ja toiveidensa mukaisesti. Digialustoilla käyttäjät maksavat näennäisesti ilmaisista palvelusta heistä kerättävällä datalla, jota alustat voivat myydä eteenpäin toisten yritysten hyödynnettäväksi. Digialustat noudattavat siten kytkeytyneisyyden logiikkaa (logic of connectivity), joka yhtäältä yhdistää käyttäjiä toisiinsa ja toisaalta käyttäjiä toisiin kaupallisiin tahoihin (van Dijck & Poell 2013).

Digimedia tarjoaa käyttömahdollisuuksia, jotka ohjaavat liikunnan harrastajien toimintaa. Liikuntakulttuuri, tilannetekijät sekä yksilölliset tarpeet ja tavoitteet muokkaavat kuitenkin sitä, missä määrin ja miten liikkujat käyttävät niitä osana liikuntaharrastustaan. Vapaa-ajan liikkujat etsivät osallistumisen tapoja, jotka sopivat heidän sosiaaliseen ja taloudelliseen tilanteeseensa ja käsitykseensä mielekkäästä vapaa-ajasta (McGrath 2019). Yhdistämällä erilaisia vapaa-ajan aktiviteetteja ja palveluita yksilöt voivat luoda oman liikunnallisen elämäntyylinsä ja jakaa sen verkossa. Digialustat toimivatkin paitsi vapaa-ajan liikkujia yhdistävänä solmukohtina myös yksilöllisen identiteetin rakentamisen ja viestinnän paikkoina.

Digitalisaatio tukee kevyitä liikuntayhteisöjä

Vaikka liikunta- ja urheiluseurojen määrä on viime vuosikymmenten aikana lisääntynyt tasaisesti, seuroissa harrastavien aikuisten osuus ei ole kasvanut. Kansallisen liikuntatutkimuksen (Mononen 2018) mukaan vapaa-ajan aikuisliikkujista vain 13 prosenttia liikkuu seuroissa. Yksityisten yritysten palveluita käyttäneiden osuus on 15 prosenttia. Pääosa aikuisväestöstä harrastaa liikuntaa omatoimisesti yksin (66 %) tai ryhmässä (34 %).

Liikunnan kontekstissa Borgers kollegoineen (2018) on nostanut esiin käsitteen kevyistä liikuntayhteisöistä. Näen kevyet liikuntayhteisöt yläkäsitteenä, joka kattaa sekä fyysiset että digitaaliset epävirallisesti järjestäytyneet liikunnalliset ryhmittymät, kuten Facebook-ryhmät tai kimppalenkit. Kevyet liikuntayhteisöt eivät ole kokonaan uusi ilmiö, mutta niiden suosio on noussut viime vuosikymmeninä sekä perinteisten liikuntajärjestöjen rinnalla että niiden sisällä (Borgers ym. 2018). Toisin kuin sääntöjä ja sitoutumista painottavat liikunta- ja urheiluseurat, kevyet liikuntayhteisöt ovat olemukseltaan joustavia. Kevyet yhteisöt eivät välttämättä ole sinänsä vahvasti yhteisöllisiä, mutta ne tarjoavat kohtaamispisteitä yksittäisille liikkujille ja taustarakenteen liikunnallisten verkostojen ja alakulttuurien muodostumiselle.

Kevyet liikuntayhteisöt voidaan nähdä jälkimoderneina yhteisöinä, joita kuvataan usein heimomaisiksi (*tribal*, Maffesoli 1995) tai notkeiksi (*liquid*, Bauman 2012). Jälkimodernit yhteisöt ovat tilapäisiä, löyhästi järjestäytyneitä kokonaisuuksia, joiden toiminta perustuu jaettuihin tunteisiin, elämäntapoihin tai kulutuskäytäntöihin (Blackshaw 2010). Yksilö voi kuulua useisiin yhteisöihin olematta erityisen kiintynyt mihinkään niistä. Kiintymyksen useisiin, jopa ristiriitaisiin yhteisöihin mahdollistavat eri roolit; muodostaessaan yhteyden ihmiset tuovat usein esiin tietyn arvon, kyvyn tai osan itsestään, mutta eivät koko henkilöä (Wellman 2001.) Jälkimodernit yhteisöt antavat yksilölle mahdollisuuden rakentaa väliaikainen identiteetti, joka saattaa hälvetä, kun hän lähtee yhteisöstä (Bauman 2004; Maffesoli 1995).

Digitalisaatio tukee kevyiden liikuntayhteisöjen muodostumista. Vapaa-ajallaan liikkuvat hyödyntävät digimediaa sosiaalisessa kanssakäymisessä ja liikunta-aktiviteettien organisonnissa. Digimedian käyttömahdollisuuksin kuuluvat ajan ja paikan rajojen ylittävien yhteisöjen rakentumisen lisäksi jatkuva kontakti toisiin ihmisiin (*persistent contact*) ja kaikkialle leviävälle sosiaalinen tietoisuus (*pervasive social awareness*) (Hampton, 2016). Yksilöt voivat täten olla tiheämmin yhteydessä toisiin yhteisöjen jäseniin ja useisiin eri yhteisöihin.

Järjestäytymisen keveys digialustoilla liittyy 2020-luvun liikuntalajien ja käytäntöjen kirjoon, sillä väljien sosiaalisten ryhmittymien tuoma yksilöllinen vapaus mahdollistaa entistä yksilöllisemmän tavan ilmentää liikuntaa. Digimedia avaa kiinnittymisen mahdollisuuksia etenkin vapaa-ajan harrastajille, jotka liikkuvat pääsääntöisesti yksin. Liikunta-aiheisen kuvan tai reitin jakaminen, tiedon ja vinkkien vaihto tai toisten liikkujien saavutusten kommentoiminen ovat kaikki digimedian mahdollistamia yhteisöllisiä aktiviteetteja. Hetkelliset kokemukset intressipohjaisen sisällön jakamisesta digialustoilla sulautuvat yhteisöllisesti merkitykselliseksi toiminnaksi, joka tukee ja ylläpitää vapaa-ajan liikkujien kiinnostusta lajiin.

Digitalisaatio vauhdittaa institutionaalista muutosta

Borgers kollegoineen (2018) kuvaa vapaa-ajan liikunnan institutionaalista muutosta kaksisuuntaisena kehänä. Kehän yhdellä puolella on liikunnan de-institutionalisoituminen, jolla he viittaavat perinteisten järjestäytyminen normien ja logiikan heikkenemiseen tai katoamiseen. Kehän toisella puolella on liikunnan re-institutionalisoituminen, joka tarkoittaa uusien korvaavien logiikoiden muodostumista. Digitalisoituminen vaikuttaa kehän molemmilla puolilla sekä purkaen että jälleenrakentaen liikunnan instituutioita.

Digimedia toimii pääosin kaupallisilla ehdoilla ja palvelee yksilöllisiä tarpeita. Palvelulähtöinen joustava osallistumismalli heijastuu uusien liikuntayhteisöjen toimintaan ja ajaa perinteisiä liikuntayhteisöjä mukauttamaan tarjontaansa vastaavasti. Yhteisöjen on tänä päivänä otettava huomioon ihmisten halu toteuttaa itseään yksilöllisesti sekä osaltaan pystyttävä myötäilemään yksilöiden erilaisia elämäntyylejä (ks. Konttinen & Peltokoski 2010). Jotkut liikunta- ja urheiluseurat ovat vastanneet esiin tulleisiin tarpeisiin ja alkaneet esimerkiksi järjestää niin kutsuttua drive-in -ohjelmia, jotka mahdollistavat kevyemmän ja joustavamman tavan osallistua seuran toimintaan (ks. Bennike ym. 2014; Stenling, 2013). Muutokset perinteisten liikuntayhteisöjen osallistumisen ja järjestäytymisen normeissa uudistavat liikunnan instituutiota. Myös kevyet liikuntayhteisöt voivat muovata liikuntajärjestelmää esimerkiksi vakiinnuttamalla toimintaansa rekisteröitymällä seuraksi.

Digimedian vaikutus vapaa-ajan liikuntaan ei ole yksisuuntaista. Media toimii vuorovaikutuksessa muiden paikallisten ja globaalien instituutioiden kanssa, jotka yhtä lailla vaikuttavat median toimintalogiikkaan (Hjarvard 2018). Tämä tarkoittaa sitä, että vapaa-ajan liikunnan järjestäytymisen normit ja logiikka muuttuvat vuorovaikutuksessa medialogiikan kanssa. Jos digialustat eivät täytä yksittäisten liikkujien tai alakulttuurien tarpeita ne hylätään. Siinä missä yksittäiset lajit joutuvat kilpailemaan joukkomedian huomiosta (ks. Koski 2012), digimedian on kilpailtava entistä voimakkaammin liikunnan alakulttuurien ja yksittäisten käyttäjien huomiosta. Tämä pakottaa digialustoja luomaan yksilöllisempiä vuorovaikutuksen mahdollisuuksia. Kaupalliset alustat pyrkivät tarjoamaan kohtuuhintaisia palveluita, jotka vastaavat yksittäisten liikkujien ja eri alakulttuurien tarpeita. Tämä puolestaan edelleen vahvistaa niiden kytkeytyneisyyden logiikkaa (ks. van Dijck & Poell 2013).

Näen, että suomalaisen liikunta- ja urheilujärjestelmän on yhä näkyvämmin tunnustettava omaehtoisen järjestäytymisen kasvava merkitys osana liikuntakulttuuria. Monille vapaa-ajan liikkujille kevyemmät järjestäytymisen muodot täyttävät liikuntaharrastukseen liittyvät sosiaaliset tarpeet. Digialustat eivät korvaa perinteisiä urheilujärjestöjä, mutta ne tarjoavat uudenlaisen tavan järjestäytyä ja ottaa osaa yhteisöllisesti. On aiheellista pohtia, voisiko esimerkiksi nuorten fyysistä aktiivisuutta tukea paremmin tarjoamalla kevyempiä järjestäytymisen muotoja, joiden toiminta kytkeytyy tiiviisti digimediaan. Samanaikaisesti on pohdittava, kuinka voimme hyödyntää digitalisaation tarjoamia mahdollisuuksia kaupallistamatta vapaa-aikaa ja tinkimättä yksityisyydestä. Jos perinteiset liikuntajärjestöt haluavat herättää vapaa-ajan liikkujien kiinnostuksen, on niiden oltava avoimia vaihtoehtoisille osallistumisen malleille. Käytännössä tämä voisi tarkoittaa kevyempää liikuntatarjontaa, ei-sitovia jäsenyysvaihtoehtoja ja muutoksia vapaaehtoistyöhön liittyviä odotuksia kohtaan. ◆

➔ Ehrlén, V. 2022. Mediatization and self-organized leisure sports: A Finnish perspective. Communication & Sport, 1–18. https://doi.org/10.1177/21674795221095042

LÄHTEET

Bauman, Z. 2012. Liquid modernity, 2nd ed. Polity Press.

Bennike, S., Wikman, J., & Ottesen, L. 2014. Football fitness: A new version of football? A concept for adult players in Danish football clubs. Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports, 24(Suppl 1), 138–146.

Blackshaw, T. 2010. Key concepts in community studies. SAGE.

Borgers, J., Pilgaard, M., Vanreusel, B., & Scheerder, J. 2018. Can we consider changes in sports participation as institutional change? A conceptual framework. International Review for the Sociology of Sport, 53(1), 84–100.

Frandsen, K. 2020. Sport and mediatization. Routledge.

Hampton, K. 2016. Persistent and pervasive community: New communication technologies and the future of community. American Behavioral Scientist, 60(1), 101–124.

Hjarvard, S. 2018. The logics of the media and the mediatized conditions of social interaction. Teoksessa: C. Thimm, M. Anastasiadis, & J. Einspänner-Pflock (toim.) Media logic (s) revisited: Modelling the interplay between media institutions, media technology and societal change. Palgrave Macmillan, 63–84.

Itkonen, H. 1996. Kenttien kutsu: Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. Gaudeamus.

Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus. 2021. Seuratietokanta. https://seuratietokanta.fi

Konttinen, E. & Peltokoski, J. 2010. Liikkeet liikkeessä. Teoksessa: E. Konttinen & J. Peltokoski (toim.) Verkostojen liikettä. Jyväskylän yliopisto. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali, 2–23.

Koski, P. 2012. Finnish sports club as a mirror of society. International Journal of Sport Policy and Politics, 4(2), 257–275.

Maffesoli, M. 1995. The time of the tribes: The decline of individualism in mass society. SAGE.

McGrath, G. 2019. The changing nature of sport: The complexities of informal sports participation. Monash university. Väitöskirja.

Mononen, K., Blomqvist, M., Hakamäki, M., Laine, K., & Mäkinen, J. 2019. Liikunnan ja urheilun harrastaminen. Teoksessa: J. Mäkinen (toim.), Aikuisväestön liikunnan harrastaminen, vapaaehtoistyö ja osallistuminen 2018. KIHU:n julkaisusarja nro 67, 8–27.

Pfister, G. 2006. Differentiation. Teoksessa: R. Bartlett, C. Gratton, & C. Rolf (toim.), Encyclopedia of international sports studies. Routledge, 354–356

Stenling, C. 2013. The introduction of drive-in sport in community sport organization as an example of organizational non-change. Journal of Sport Management, 27(6), 497–509.

Tilastokeskus 2018. Vapaa-ajan liikuntaa harrastamattomien osuus (%) 20–64-vuotiaista vuosina 1998–2018. https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__ter__avtk/statfin_avtk_pxt_002.px/

van Dijck, J., & Poell, T. 2013. Understanding social media logic. Media and Communication, 1(1), 2–14.

Wellman, B. 2001. The persistence and transformation of community: From neighbourhood groups to social networks. Law Commission of Canada.